

AZ EURÓPAI SZOCIÁLIS KOORDINÁCIÓ ALAPVETŐ SZABÁLYAINAK MEGJELENÉSE AZ EURÓPAI BÍRÓSÁGI GYAKORLATBAN *

Balogh László¹

„Európa válaszúthoz érkezett. Vagy haladunk előre – határozottan és eltökélten –, vagy visszaesünk a középszerűség szintjére. Vagy elszánjuk magunkat arra, hogy végrehajtsuk az európai uniós tagállamok gazdaságainak teljes integrálását, vagy – híján a politikai akaratnak, hogy szembenézzünk az ezzel járó hatalmas problémákkal – egyszerűen hagyjuk, hogy Európa csupán egy szabadkereskedelmi övezet maradjon.”²

(Lord Cockfield, 1985, idézte Mario Monti, 2010)

Egyre több lehetőség nyílik arra, hogy magyar állampolgárként külföldön, mindenekelőtt az Európai Unió tagállamaiban vállalhassunk munkát, telepedhessünk le. Ehhez kapcsolódóan fontos kérdés, hogy amennyiben szükségessé válik, milyen szociális ellátásokat biztosítanak az egyes tagállamok, tekintettel arra, hogy más és más elv mentén épülnek fel az egyes tagállami szociális rendszerek. Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa, hogyan néz ki az uniós szociális koordináció, milyen részei vannak, és mindez ez hogyan valósul meg a gyakorlatban.

Bevezetés

A szociális jogot mind uniós és mind nemzetközi szinten szükséges szabályozni. Azonban ezt a két területet el kell egymástól különíteni. A nemzetközi területen a legfőbb szabályokat az ENSZ emberi jogi egyezményei tartalmazzák, valamint az ILO 102. sz. egyezménye, ami a társadalombiztosítás normáit foglalja magába. Nemzetközi szinten megtalálható még a szabályozás alapjaként az Európai Szociális Charta és az Európai Szociális Biztonsági Kódex is. Ezek a legminimálisabb előírásokat tartalmazzák.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződésben garantált, azaz alapvető jog, hogy az Európai Unió polgárai szabadon mozoghassanak.³ Ez ad alapot és biztosítékot arra, hogy a polgárok más tagállamokban élhessenek, vállalhassanak munkát, lehetőségük legyen nyugdíjasként letelepedni, vagy ami a fiatalságot érinti a legjobban, diákként tanulhassanak. Az uniós jog fekteti le

* DOI 10.21867/KjK/2019.3.3.

¹ Balogh László, joghallgató, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

² Európai Tükör - Külügyminisztérium Folyóirata, Mottó, 2014/2., 4.

³ Az Európai Unió működéséről szóló Szerződés 45. cikke.

azokat a szabályokat, valamint elveket, amik kapukat nyitnak a szabad mozgáshoz való jog érvényesülésében.⁴

2010. május 1-jén lépett hatályba a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet, mely a 987/2009/EK végrehajtási rendeletével alkotja a szociális biztonsági rendszerek korszerűsített koordinációjára irányuló jogszabálycsomagot.⁵ 2011. január 1.-jétől már az EFTA országokra is kiterjednek a rendeletek alkalmazása, azonban a szociális ellátórendszerekre nem.

Szociális biztonsági rendszerek- Szociális Koordináció

Az Európai Unióban nem találhatunk egy kialakult egységes szociális biztonságot nyújtó rendszert. Ezeket a tagállamok saját maguk alakítják ki és működtetik, így nagyban eltér a családtámogatási és társadalombiztosítási rendszerek szabályozása.⁶ Más-más elvek alapján épülnek fel a biztonsági rendszerek, így az EU feladata többek között az ebből fakadó hátrányok kiküszöbölése segítve ezzel a munkaerő szabad mozgásának biztosítását. Ennek érdekében a következő rendeleteket alkotta meg: az 1408/71/EGK rendeletet és a végrehajtására kiadott 574/72/EGK rendeletet. Ezeknek a rendeleteknek az alkalmazására hazánkban már a csatlakozás időpontjától kezdve, azaz pontosan 2004. május 1. napjától sor került. Évek múltán 2010. május 1. napjától a rendeleteket felváltotta a szociális koordinációról szóló 883/2004/EK és a végrehajtására kiadott 987/2009/EK rendelet, ezek lettek az új szabályok alapjai a koordináció szabályozásával kapcsolatban. Az új rendeletek hatályba lépésével a szociális biztonsági rendszerek koordinációját évtizedek óta meghatározó, a migráns munkavállalók szociális biztonsági jogainak megszerzését és megtartását biztosító alapelvek mentén a XXI. század követelményeihez igazodó, tagállamok közötti fokozott együttműködést előíró szabályrendszer gyakorlati alkalmazása kezdődött meg. A koordináció nyugdíjbiztosítási szakterületre vonatkozó alapvető szabályai azonban nem változtak.⁷

⁴ A szabad mozgásról szóló 492/2011/EU rendelet, a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet, utóbbi végrehajtásáról szóló 987/2009/EK rendelet és a tartózkodási jogról szóló 2004/38/EK irányelv.

⁵ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=857&langId=hu&intPageId=983> (letöltés dátuma: 2019. november 15.)

⁶ Menyhért Szabolcs (2004): Európai Szociális Unió? *Európai Tükör*, IX. évf., 2004/6. sz., 97-102.

⁷ <https://old.onyf.hu/hu/uegyintezes/nemzetk%C3%B6zi-%C3%BCgyint%C3%A9z%C3%A9si-t%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3k/157-eur%C3%B3pai-uni%C3%B3/852-nemzeti-t%C3%A1rsadalombiztos%C3%ADt%C3%A1si-rendszerek-koordin%C3%A1l%C3%A1sa-az-eur%C3%B3pai-uni%C3%B3ban.html> (letöltés dátuma: 2019. november 15.)

A szociális biztonsági rendszerek koordinációjának célja

A szociális koordináció célja, hogy szabályozással és az egyes államok közötti koordináció megteremtésével védje a migráns személyek és hozzátartozóik szociális biztonságához fűződő jogait. Fontos szerepet játszik a szociális koordináció biztonsági rendszerében a Római szerződés 48. cikkében rögzített személyek szabad mozgása. Ez egy elengedhetetlen feltételként is funkcionál ennek a szabályozásnak a fenntartásában is. Így van lehetőség arra, munkavállalók, önálló vállalkozók, nyugdíjasok, diákok és más kedvezményezettek élhessenek a szabad mozgáshoz és letelepedéshez való jogukkal az Európai Unióban és még tágabban az Európai Gazdasági Térségen belül. A koordinációs szabályozás az EU tagállamain kívül is kiterjed további négy nem Európai Unió EFTA-tagállamra, mely Izland, Norvégia, Lichteinstein és Svájc.

Az uniós polgároknak, majd 2003-tól a jogszerűen az európai unió területén és az EGT államok területén tartózkodó harmadik állam polgárainak az egyik tagállamból egy másik tagállamba történő költözése nem alapozza meg elméletben és gyakorlatban sem azt, hogy elveszítsék bármelyik szociális jogukat, amit már máshol megszereztek.

A korábbi rendeleteknek a személyi hatályát csak a tagállamok munkavállalóira és családtagjaikra terjesztették ki. Azonban a fejlődés során, és évek múlása kapcsán ez a kör fokozatosan bővült és most már kiterjed az önálló vállalkozók, nyugdíjasok, diákok, közszférában dolgozó alkalmazottakra is. Az 1231/2010/EU rendelet alapján a jogszerű lakóhellyel rendelkező állampolgárokra is kiterjed a koordinációs rendelet.⁸ De ezeken felül a munkát végző migráns személyekre is, akik az EU vagy egy EGT állam vagy harmadik állam állampolgára és jogszerű lakóhellyel rendelkezik az EGT államok területén. 2011 óta a rendelet alapján már a nem uniós országoknak az EU-ban jogszerűen tartózkodó állampolgárokra is kiterjesztette a hatályát.

Bár az EU és az EGT-tagállamok szociális biztonsági rendszereinek koordinációja elméletileg egyszerűnek tűnhet, az a tény, hogy az összes Európai Unió tagállam szociális biztonsági rendszere kisebb-nagyobb eltéréseket mutat, nagyon megnehezíti a koordináció zökkenőmentes megvalósítását.⁹

A rendelet a szociális biztonsági rendszereket igyekszik teljes egészében átfogni. Az ellátások köre a rendelet alapján a következők lehetnek: betegségi ellátások; anyasági és azzal egyenértékű apasági ellátások; rokkantsági ellátások; öregségi ellátások; túlélő hozzátartozói ellátások; munkahelyi

⁸1231/2010/EU rendelet

⁹ Hajdú József - Berki Gabriella - Ács Vera - Janiné Lados Dóra (2015): *Szabad mozgás és az Európai Unió szociális joga*. Szeged, Szegedi Egyetemi Kiadó, 2015, 65-66.

balesetekkel kapcsolatos ellátások; haláleseti juttatások; munkanélküli-ellátások; előnyügdíjak; családi ellátások¹⁰

A szociális koordináció rendszerének eszközei kapcsán a legfontosabb talán az, hogy az egyes intézményeknek kötelességük a kérelmekre ésszerű időn belül válaszolni, valamint az érintett személyeket a rendeletek által meglévő jogaik megerősítése kapcsán/céljából mindig kötelesek a megfelelő információval ellátni őket. Olyan szabályokat fektet le a rendelet, amik azt biztosítják, hogy az uniós országok intézményei együttműködjenek.¹¹

Alapelvek

A következőkben négy fontos, a gyakorlatban érvényesítendő alapelvet kívánok bemutatni a szociális koordinációhoz kapcsolódóan.

- Egy tagállam joghatóság elve: Azt foglalja magába, hogy egyszerre csak egy országnak a jogszabályai fognak vonatkozni az adott polgárra. Így csak egy országban kell járulékokat fizetni. Az eldöntésére, hogy melyik országnak a jogszabályai lesznek az adottak mindig a társadalombiztosítási intézmények határozzák meg. Nincs lehetőség párhuzamos jogosultságra. Egy garanciaként funkcionál, hogy legalább egy államban kapjon a polgár ellátást.
- Egyenlőbánásmód elve: A diszkrimináció tilalma a szociális biztonsági rendszerek koordinációjában, az EK általános jogelveiből és a Római szerződés szövegén alapul. Ugyanazokkal a jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik az adott polgár, mint ahol a biztosítást biztosító ország adott polgárai. A közvetett és közvetlen megkülönböztetés tilos. Állampolgárságtól függetlenül azonos elbírálás alá esik minden polgár a biztonsági rendszerekben.¹²
- Ellátások összeszámításának elve: Egy ellátás igénylése esetén az addigi eltöltött munkavégzési, biztosítási és tartózkodási időszakokat is figyelembe veszik. Össze kell számítani a részjogosultságokat. Az utolsó országnak van meg a lehetősége mindig döntenie arról, mit számítanak össze, (ahol az igénylés megtörtént) de ebből nem következik az, hogy a megállapító ország fogja viselni a költségeket.
- Ellátások exportálhatóság elve: Ha valaki pénzbeli ellátásra jogosult egy országban, ezt általában akkor is megkapja, ha másik országban él. Itt többletjogok nem keletkeznek az által, hogy az EU területén bárhol

¹⁰Lengyel Balázs - Gellérné dr. Lukács Éva - Rézműves Edit (2003): *Az európai Unió polgárainak szociális biztonsága*. Budapest, A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa, 2003, 13.

¹¹<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac10521> (letöltés dátuma: 2019. november 19.)

¹²Egyed Mária – Gyulavári Tamás (1998): Szociális Biztonság az Európai Unióban, *Esély: társadalom- és szociálpolitikai folyóirat*, 9. évf. 1998/4., 68.

igénybe vehetjük a megszerzett és elismert jogosultságokat, azaz nem függ össze, hogy az egyik országban megszerzett ellátást a másik országban is igénybe vehetjük.¹³

A szociális koordináció az Európai Bíróság gyakorlatán keresztül

Az Európai Bíróság a szociális biztonsági szabályok vonatkozásában a kiküldött személyekkel kapcsolatban két ügyben is kiemelt figyelmet érdemelő ítéletet hozott. Ezek az Altun ügy, valamint az Bizottság kontra Belga királyság ügy. Az Altun-ügyben az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet Ömer Altun és társai bolgár és az Openbaar Ministerie közötti jogvitában a bolgár munkavállalók Belgiumba való kiküldetése tárgyában indított büntetőeljárás keretében terjesztették elő. A Bizottság kontra Belga Királyság-ügyben az Európai Unió Bírósága (EUB) megállapította, hogy a 2012. december 27-ei programtörvény 2012. december 31-én a 23. és 24. cikkének elfogadásával a Belga Királyság jogharmonizációs kötelezettségzegést követett el. Mindkét ügy a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet, továbbá a végrehajtására vonatkozó eljárás megállapításáról szóló 987/2009/EK rendelet előírásai értelmezésének igényét vetette fel.

Ezen esetek kapcsán is látszik, hogy komoly gyakorlati problémákat vet fel a szabályozás megvalósítása. Erre tekintettel a következőkben néhány eseten keresztül szeretnék rávilágítani a szabályozás fontosságára, az esetlegesen felmerülő problémákra.

C-356/15 Bizottság kontra Belgium ügy

Az Európai Bizottság a keresetlevelével annak megállapítását kérte a Bíróságtól, hogy állapítsa meg azt, hogy a Belga Királyság nem teljesítette a kötelezettségeit az Európai Parlament és a Tanács által hozott rendeletekkel, határozatokkal kapcsolatosan, amik a szociális koordinációval szorosan összefüggnek.

A 883/2004 rendelet preambulum bekezdése előírja, hogy a koordináció keretében a Közösségen belül biztosítani kell a különböző nemzeti jogszabályok szerinti egyenlő bánásmódot az érintett személyek számára, és az egyenlő bánásmód elvét különösen azon munkavállalók nézetéből kell biztosítani, akik nem a munkavállalás helye szerinti tagállamban rendelkeznek lakóhellyel, ideértve a határ menti munkavállalókat is.

Az ügy kapcsán a felek a következőket hozták fel érveléseik alapjául. A belga királyság elsődlegesen a kereset egészének elfogadhatatlanságára hivatkozott mivel a Bizottság nem bizonyította az állítólagos

¹³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=849&langId=hu#navItem-3> (letöltés dátuma: 2019. november 19.)

kötelezettségszegés fennállását, és különösen azt, hogy a programtörvény vitatott rendelkezései nem értelmezhetők és alkalmazhatók az uniós jog rendelkezéseivel összhangban. Ezzel szemben a bíróság érvelése a következőre épült. A Bíróság eljárási szabályzata 120. cikkének c) pontjából és az e rendelkezésre vonatkozó állandó ítélezési gyakorlatból következik, hogy minden keresetlevélnek világosan és pontosan meg kell jelölnie a jogvita tárgyát, valamint tartalmaznia kell a felhozott jogalapok rövid ismertetését annak érdekében, hogy lehetővé tegye az alperes számára védelme előkészítését, a Bíróság számára pedig felülvizsgálati jogköre gyakorlását.¹⁴ Jelen kereset pedig megfelel minden feltételnek, így a Bíróság befogadta a keresetlevelet és ítéletében kimondta, hogy a Belga királyság nem tett eleget a kötelezettségeinek.

C-308/14 Bizottság kontra Egyesült Királyság ügy

A Bizottság kontra Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága között zajló ügy fő témája szintén a tagállami kötelezettségszegés és a szociális biztonsági rendszerek koordinációja volt. Az ügy tényállása alapján a Bizottság a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004 rendelet megsértését róta fel az Egyesült Királyságnak, hogy bizonyos szociális ellátások kérelmezőit „tartózkodási jogra vonatkozó tesztnek” veti alá, és arra hivatkozik, hogy ez a teszt nem egyeztethető össze a hivatkozott rendelet jelentésével, továbbá hátrányos megkülönböztetést valósít meg. A Bizottság keresetében a legfőbb kifogást abban fogalmazta meg, hogy az Egyesült Királyság megkövetelte, hogy az eltartott gyermek után járó támogatás vagy az eltartott gyermek után járó adójóváírás kérelmezője az Egyesült Királyságban szokásos tartózkodási hellyel rendelkezzen. Az alperes fél ezzel szemben hivatkozik a nemzeti jogszabályokra. A keresetben szereplő nemzeti jogszabályok kimondják, hogy a szóban forgó szociális ellátások nyújtása érdekében az Egyesült Királyság illetékes hatóságainak meg kell követelniük az ellátásokat igénylő, más tagállambeli állampolgároktól, hogy azok jogszerűen tartózkodjanak az Egyesült Királyság területén, így nem minősül a 883/2004 rendelet 4. cikke által tiltott hátrányos megkülönböztetésnek.¹⁵ A Bíróság ítéletében elutasította a Bizottság érveit, s ebben az esetben a megengedhető korlátozásra látunk egy példát.

C-611/10 Hudzinski ügy

A Hudzinski ügy is egy előzetes döntéshozatali kérelem alapján került a Bíróság elé. Jelen esetben a szociális bizottsággal, koordinációval összefüggő tanácsi

¹⁴ C-356/15. sz., Bizottság kontra Belgium ügy

¹⁵ C-308/14. sz., Bizottság kontra Egyesült Királyság ügy

rendeletek értelmezésével foglalkoztak, így például a szociális biztonsági rendszereknek a Közösségen belül mozgó munkavállalókra, önálló vállalkozókra és családtagjaikra történő alkalmazásáról szóló, 1971. június 14-i 1408/71/EGK tanácsi rendelettel.

E rendelet első és ötödik preambulum bekezdése szerint a szociális koordináció keretében a Közösségen belül biztosítani kell a különböző nemzeti jogszabályok szerinti egyenlő bánásmódot a tagállamokban élő munkavállalók, valamint ezek eltartottai és túlélő hozzátartozói számára. A rendelet nyolcadik és tizedik preambulum bekezdése kimondja, hogy a Közösségen belül mozgó munkavállalók és önálló vállalkozók csak egyetlen tagállam szociális biztonsági rendszerébe tartozhatnak az alkalmazandó nemzeti jogszabályok átfedései és az ebből származó esetleges bonyodalmak elkerülése érdekében. Számban és terjedelemben a lehető legjobban korlátozni kell azokat az eseteket, amikor az általános szabály alól alkalmazott kivételként egy személyre egyidejűleg két tagállam jogszabályait kell alkalmazni. A német belső jog alapján pedig a jövedelemadóról szóló törvény határozza meg a „jogosultak” körét. A törvény a következő szerint fogalmaz. A „63. § értelmében vett, gyermekek után járó ellátásra jogosult minden olyan személy, aki belföldön lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, viszont amennyiben belföldön sem lakóhellyel, sem szokásos tartózkodási hellyel nem rendelkezik úgy, az 1. § (2) bekezdésével összhangban a jövedelemadó szempontjából teljes körű adókötelezettség alá tartozik, vagy az 1. § (3) bekezdésével összhangban a jövedelemadó szempontjából teljes körű adókötelezettség alá tartozónak minősül.¹⁶ A Bíróság ezek ismeretében kimondta, hogy az uniós rendeleteket, amelyek kapcsolódnak az ügyhöz, úgy kell értelmezni, hogy az azzal nem ellentétes, hogy valamely tagállam, amely e rendelkezések alapján nem minősül illetékes államnak, a nemzeti joga alapján gyermekek után járó ellátásokat nyújtson a területén. Az ideiglenesen munkát végző migráns munkavállalók tekintetében pedig megállapítást nyert elsőként az, hogy a szóban forgó munkavállalót semmilyen joghátrány nem érheti a szabad mozgáshoz való jogának gyakorlása folytán, mivel az illetékes tagállamban az ilyen esetekben megőrzi a hasonló jellegű családi ellátásokra való jogosultságát. Másodsorban pedig az, hogy sem e munkavállaló, sem pedig az a gyermek, aki után az említett ellátást igénylik, nem lakik szokásosan annak a tagállamnak a területén, ahol az ideiglenes munkavégzésre sor került.

Mindezekre tekintettel a munkavállalók szabad mozgásra vonatkozó szabályokat pedig úgy kell értelmezni a Bíróság meghatározása szerint, hogy az ügyben szereplőhöz hasonló helyzetben lévőkkel szemben ellentétes minden olyan nemzeti jogszabályi rendelkezés alkalmazása, mint a jövedelemadóról szóló törvény 65. §-a, amennyiben az nem az ellátás összegének valamely

¹⁶ C-611/10. sz., Hudzinski ügy

másik államban kapott hasonló ellátás összegével történő csökkenését eredményezi, hanem ezen ellátás kizárását.¹⁷

Tekintettel arra, hogy minden tagállamban eltérő szabályok vonatkoznak a szociális biztonsági rendszerek megvalósítására, az állampolgároknak (uniós polgároknak) nem árt megfelelő információt gyűjteniük, tájékozódniuk ezekkel kapcsolatban, mielőtt élnek a munkavállalás szabadságának lehetőségével. Az Európai Unió egy igen nehéz feladatot vállalt magára azzal, hogy megpróbálja ezeket a különböző tagállami szabályozásokat, egy közös nevezőre vonni, a problémákat kiküszöbölni. A jogeseteket is megvizsgálva, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az Unió nagy erőket fordított és fordít arra, hogy a migráns munkavállalók társadalombiztosítási rendszere megfelelő legyen. Ugyanakkor úgy gondolom, hogy a szociális biztonsági rendszerek koordinációja a magyar munkavállalók számára még nem igazán ismert, új jogintézményként tekintenek rá, ami számukra hátrányként jelentkezhet. Ezért a legfontosabb lépés az elkövetkezendő időkben az, hogy a munkavállalók körében megfelelő tájékoztatásról gondoskodjanak, mert ha ezt nem sikerül megvalósítani, akkor a munkavállalók mindig csak a „vesztes” pozíciót tölthetik be.

Források jegyzéke:

- *Európai Tükör* - Külügyminisztérium Folyóirata, Mottó, 2014/2.
- Lajter-Tóth Enikő (2014) A szociális biztonsági rendszerek koordinációja az Európai Unióban. *Európai Tükör*, 2014/2.
- Hajdú József - Berki Gabriella - Ács Vera - Janiné Lados Dóra (2015): *Szabad mozgás és az Európai Unió szociális joga*. Szeged, Szegedi Egyetemi Kiadó, 2015.
- Egyed Mária – Gyulavári Tamás (1998): Szociális Biztonság az Európai Unióban. *Esély: társadalom- és szociálpolitikai folyóirat*, 9. évf. 1998/4. 68.
- Lengyel Balázs - Gellérné dr. Lukács Éva - Rézműves Edit (2003): Az európai Unió polgárainak szociális biztonsága. Budapest, A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa, 2003, 13.
- Menyhért Szabolcs (2004): Európai Szociális Unió? *Európai Tükör*, IX. évf., 2004/6., 97-102.
- Az Európai Unió működéséről szóló Szerződés 45. cikke
- 883/2004/EK rendelet a szociális biztonság rendszerek koordinálásáról

¹⁷ C-611/10. sz., Hudzinski ügy

- 1231/2010/EU rendelet (2010. november 24.) a 883/2004/EK rendelet és a 987/2009/EK rendelet harmadik országok e rendeletek által csupán állampolgárságuk miatt nem érintett állampolgáira való kiterjesztéséről (HL C 151., 2008.6.17., 50.)
- Az Európai Parlament és a Tanács 987/2009/EK rendelete (2009. szeptember 16.) a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet végrehajtására vonatkozó (OJ L 284, 30.10.2009, p. 1–42)
- Az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK irányelve (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról (OJ L 158, 30.4.2004, p. 77–123)
- <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=849&langId=hu#navItem-3>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac10521>
- <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=857&langId=hu&intPageId=983>
- [https://old.onyf.hu/hu/uegyintezes/nemzetk%C3%B6zi%C3%BCgyint%C3%A9z%C3%A9si-t%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3k/157-
eur%C3%B3paiuni%C3%B3/852-
nemzetit%C3%A1rsadalombiztos%C3%ADt%C3%A1sirendszerekkoordin%C3%A1l%C3%A1sa-az-eur%C3%B3pai-uni%C3%B3ban.html](https://old.onyf.hu/hu/uegyintezes/nemzetk%C3%B6zi%C3%BCgyint%C3%A9z%C3%A9si-t%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3k/157-
eur%C3%B3paiuni%C3%B3/852-
nemzetit%C3%A1rsadalombiztos%C3%ADt%C3%A1sirendszerekkoordin%C3%A1l%C3%A1sa-az-eur%C3%B3pai-uni%C3%B3ban.html)
- EUB-döntés a kiküldött dolgozók szociális biztonságáról - https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/eub-dontes-a-kikuldott-dolgozok-szocialis-biztonsagarol/?fbclid=IwAR2jvOoOQ3BLA_IHxVq109eizaNILIG0vI6oxyffmqjB3IMNeGaaWuG78wc
- C-356/15. Bizottság kontra Belgium
- C-308/14. Bizottság kontra Egyesült Királyság
- C-611/10. Hudzinski
- C359/16. Ömer Altun és társai kontra Openbaar Ministerie
- <https://www.green-go.hu/>
- <https://ecovatedesign.com/>